

MEMÒRIA HISTÒRICA La majoria dels cossos que es van enviar des de les Terres de l'Ebre al Valle de los Caídos eren de soldats morts al front

Alguns cossos es van enviar sense autorització de cap familiar

isme

litat de separar els diferents cossos.

A l'arxiu municipal de Batea es conserven fins i tot els fulls que els soldats del bàndol nacional deixaven al costat dels cossos dels seus morts per tal que poguessin ser identificats (foto). "Hi havia la consigna que este paper, amb el nom i l'origen del soldat, en un ampolla que se situava entre les cames o al costat del crani dels morts. A dia d'avui encara es poden consultar a Batea i podria ser un cas únic a tot Catalunya", assegura Queralt Solé.

L'aparell burocràtic de la dictadura va fer públic que hi havia la possibilitat de traslladar les despulles o no des de les fosses i fins al Valle. Ofertint també l'opció de recuperar els cossos a les famílies sempre que es fessin càrrec de les seues despulles, una despesa que no podien assumir la majoria de famílies de l'època, i més tenint en compte que la majoria de soldats havien mort en un front molt allunyat de la seua localitat d'origen.

"Es va obrir un procés que semblava molt transparent, amb notificacions per a les famílies que tenien algú enterrat en fosses i que s'havia de traslladar al Valle. Però estos certificats els he arribat a trobar en ajuntaments del lloc on es feia l'exhumació i, per tant, mai van ser enviats. Moltíssims cossos es van enviar al Valle sense autorització de cap familiar!", detalla Queralt Solé.

Les exhumacions es van dur a terme de manera diferent en cada municipi. Les instruccions del Ministeri eren que es complissin les directrius de les caixes i que s'identifiqués el municipi d'on provenia cadascuna de les caixes, així com el llistat dels morts que hi havia a la fossa que s'obria.

EL CAS DE BATEA I VILALBA

L'Ajuntament era el responsable de cada exhumació. I les caixes s'encomanaven a fusters i treballadors del poble i l'exhumació també va dependre de les decisions dels qui manaven en aquell moment. "A Vilalba, per exemple, es va fer a partir de jó-

"Exhumar Franco té molt més rèdit electoral que identificar els cossos de 33.000 víctimes de la Guerra"

ENTREVISTA A

Roger Herèdia director del banc d'ADN de la Guerra Civil

La Torre de l'Espanyol A. Prunera

Pregunta: Una vegada amb Franco fora, com veu el Valle de los Caídos?

Resposta: Ara s'han d'exhumar els més de 33.000 cossos que hi ha a l'interior! I identificar-los! No podem entendre que el PSOE utilitzi la llei de memòria històrica amb diferent raser. No es pot fer una exhumació, dedicar-li tot el ressò mediàtic, que el govern hi siga present i després s'oblidi dels milers de morts que continuen allà. Seria un sense sentit molt gran.

P: Els enterrats al Valle són a les criptes i en caixes que, en principi, van ser catalogades i referenciades pels benedictins de la basílica.

R: I si això és cert i es conserven els documents de llavors seria molt més fàcil i més econòmic identificar les restes d'estes víctimes que les que hi ha a les fosses. Sabem que prop d'una tercera part dels cossos poden estar en condicions molt dolentes perquè la basílica està excavada dins la roca, i hi ha hagut filtracions d'aigua, com s'ha vist per microcàmera. Moltes restes també estan barrejades, però siga com siga, és molt més fàcil l'exhumació de les criptes que treballar

amb una fossa sota terra, que cal localitzar-la, excavar i afloar les restes.

P: Llavors...

R: És un tema de voluntat política. Ara s'ha tret Franco i no s'ha dit res de la resta de cossos per un tema purament electoralista. Què ven més a nivell electoral: exhumar Franco o recuperar 33.000 víctimes? És molt senzill i no acceptem que es juga amb els sentiments dels familiars i els cossos de les víctimes per un rerefons polític. I és el que ha fet el govern Sánchez amb

l'exhumació de Franco.

P: El PSOE de Zapatero, però, va ser l'impulsor de l'actual llei de memòria històrica, el 2007.

R: Però mai va destinar ni un euro a obrir fosses. Si s'han obert fosses a l'estat espanyol és perquè ho han fet les entitats de memòria històrica, que això sí que ho permet la llei. Haurien de mirar què s'ha fet a Catalunya. Des de l'obertura de fosses, l'anul·lació de les sentències franquistes, el tancament de la premsa Model i el que va significar el impulsar la recollida de mostres genèti-

ques. Les polítiques de memòria estan a anys llum del Govern espanyol.

P: També han estat crítics amb les actuacions de la Generalitat.

R: Sempre ho som. Creiem que podríem fer més, destinar més recursos i obrir més fosses. Però hem de tenir en compte el moment polític que estem vivim, especialment estes setmanes i no tenim nous pressupostos. Ara s'està treballant, però, amb una nova llei de memòria històrica que recopilarà les tres lleis que hi ha ara a Catalunya: la de fosses, la de memòria democràtica i la d'anul·lació de sentències sumariíssimes. Es dirà 'llei de memòria històrica catalana', hi hem participat i treballam perquè en el futur la memòria històrica estiga ben present, s'obren fosses sistemàticament i es veja la memòria històrica com un element més d'una democràcia consolidada.

P: Què creu que hauria de ser el Valle de los Caídos?

R: El que no ha de ser és el que és ara. Un espai construït per a enterrar els morts que va voler Franco i la dictadura. On s'exhibeix simbologia feixista, hi ha monjos benedictins obertament feixistes, un restaurant on hi ha simbologia del ducat de Franco i on està enterrat Primo de Rivera. És necessari que siga un espai que es faça una reinterpretació, i que explique què va ser realment el franquisme, que explique que allò va ser un camp de treball dels presoners polítics i de guerra, que deixi d'enaltir la dictadura, que no tinga cossos de víctimes de la guerra i que siga un dessacralitzat i democràtic que parli del que ens intentava inculcar el bàndol franquista, i com va intentar influir i exercir el control social. ■

vens voluntaris de l'Organización Juvenil Española (OJE). A Batea, per fonts orals sabem que van ser els paletes del poble, i tots els pobles van buscar mecanismes per a fer efectives les ordres del Ministerio", explica David Tormo.

En la majoria dels municipis, els morts de la Guerra Civil s'enterraven en fosses dins els cementiris municipals però, en molts casos, quedaven petits, i s'acabaven excavant fora del recinte en camps abandonats o descampats. Segons Tormo, "a Batea, hi havia la gran fossa a tocar de la paret del cementiri". En altres casos, però, com a Vilalba dels Arcs, això va ser impossible. "El cementiri de Vi-

lalba era zona de combat i es va optar per instal·lar dos fosses dins el nucli urbà vinculades a l'exercit franquista, la 51 divisió", detalla Tormo. "Els primers dies de la batalla, a l'interior de Casa Blasco, llavors deshabitada en temps de guerra, es va instal·lar un hospital de campanya als baixos, i als corals habilitar una fossa, on es van inhumar 21 cossos, que es van recuperar el 1959 i es van enviar al Valle de los Caídos". Quan la Batalla creix, és necessari un nou cementiri i s'opta per crear una gran fossa al pati de l'antic Centre Agrícola Republicà, on avui hi ha el consultori mèdic. La pista de ball descoberta es converteix en una

fossa que acollirà 538 soldats, que són enterrats i exhumats l'any 1961, i traslladat al Valle de los Caídos.

La majoria de les fosses catalogades pels ajuntaments es van obrir i entre el 1959 i el 1968, tot i que l'última inhumació catalogada al Valle de los Caídos data del 1983, ja en època de la democràcia, i va ser el de Juan Álvarez de Sistiernes, exalcalde de Vilafraanca del Penedès, per petició expressa de la família.

L'ARRIBADA Els ajuntaments van confeccionar un document amb els soldats que havien estat extrets de les fosses d'acord amb les llistes que conservaven dels soldats que hi havia

en cada lloc i s'havien traslladat fins al Valle de los Caídos.

Un cop a Cuelgamuros, els monjos benedictins van omplir les criptes amb les restes humanes que rebien d'arreu de l'Estat. "Els monjos van col·locar les caixes a les criptes i ho van catalogar en documents que encara s'han de conservar. I actualment són documents que no són d'accés lliure i públic. Una informació que no consta encara en cap estudi i que no consta a l'Archivo General de l'Administración. L'ordre i les restes que hi ha en cada cripta és una informació que només tenen els benedictins", sentència Queralt Solé. ■